

iki 3 m.

ATRADIMU
TAKELIS

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Žaismė ir atradimai. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui, parengtos ir išleistos įgyvendinant Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamą projektą „Inovacijos vaikų darželyje“. Projektą inicijavo Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, vykdė Nacionalinė švietimo agentūra.

ŽAISMĖ IR ATRADIMAI. Rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo pedagogui rengė autorių grupė: Ona Monkevičienė (grupės vadovė), Rita Gruodytė-Račienė, Tatjana Jevsikova, Leonas Kleniauskas, Eglė Krivickaitė-Leišienė, Asta Lapėnienė, Sonata Latvėnaitė-Kričėnienė, Rita Makarskaitė-Petkevičienė, Ligita Neverauskienė, Viktorija Sičiūnienė, Vaida Stupurienė.

Konsultavo: Vitalija Bujanauskienė, Laimutė Jankauskienė, Edita Maščinskaitė

Leidinį recenzavo Stefanija Ališauskienė

Kalbos redaktorė Anželika Tekutienė
Fotografai: Juozas Lukoševičius, Lina Mickevičė
Dailininkė Živilė Šimėnienė
Dizainerė Silva Jankauskaitė

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-454-559-7

Išleido ir spausdino UAB „Vitaė Litera“

© Nacionalinė švietimo agentūra, 2021

Rita Makarskaitė-Petkevičienė

ATRADIMŲ TAKELIS

ŽAISMĖ IR ATRADIMAI
REKOMENDACIJOS IKIMOKYKLINIO
UGDYMO PEDAGOGUI
I RINKINYS

Vilnius, 2021

TYRINĖJU
LIESDAMAS / 8 p.

2. Fizinis aktyvumas

VEIDRODĖLI
VEIDRODĖLI... / 14 p.

3. Emocijų suvokimas ir raiška
14. Iniciatyvumas ir atkaklumas

PYPT! ŠITAS
TINKA! / 18 p.

9. Rašytinė kalba

GAMTOS
RADINIŲ
KRAITELĖ / 46 p.

16. Problemų sprendimas
17. Kūrybiškumas

TAI NE TIK
MEDINĖ
LENTELĖ... / 22 p.

17. Kūrybiškumas

10.
Aplinkos
pažinimas
15.
Tyrinėjimas

SKYLUČIŲ
TYRINĖJIMAS / 39 p.

2. Fizinis aktyvumas
11. Skaičiavimas ir matavimas

VĖJO
BURTAI / 32 p.

4. Savireguliacija ir savikontrolė
18. Mokėjimas mokytis

VANDENS
MAGIJA / 26 p.

1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai
6. Santykiai su suaugusiais

KNYGELĖS AKCENTAI

Šia knygele siekiama padėti pedagogams ugdyti pačių mažiausių vaikų *aplinkos pažinimo* ir *tyrinėjimo gebėjimus*. Tačiau aptariamas ugdymo turinys yra integralus, jis paliečia kur kas daugiau pasiekimų sričių.

Ankstyvajame amžiuje vaikas yra individualistas. Jis savarankiškai žengia savosios raidos keliu. Tačiau pedagogas, būdamas šalia, kurdamas įvairius ugdymo kontekstus ir situacijas, pasitelkdamas gamtinę aplinką, mažam vaikui gali parodyti stebuklą pasaulį. Norėtusi, kad vos ne kasdien vaikas patirtų kažką nematyto, nepatirto, negirdėto. Ir nuolat turėtų galimybę grįžti prie to paties, pradėti iš naujo ir siekti tiek kitaip.

GALIMYBĖS

Aplinkos pažinimas grindžiamas jautimais. Per pojūčius bendraudami su gamta, vaikai įgyja tam tikrų žinių apie ją. „*Gamta, – kaip sakė R. V. Emersonas, – amžinai besikeičiantis debesis; niekuomet nebūdama tokia pat, ji visuomet išlieka pačia savimi*“. Taigi, gamta niekada nepabos: ji vis kitokia skirtingu metų, paros laiku. Tik svarbu kuo daugiau dėmesio skirti vaikų pasitapumui ugdyti.

KNYGELEJ ATRADIMŲ TAKELIS SUDARO 8 TEMOS, KURIAS VAIKAS GVILDENA:

- 1) liesdamas ir apžiūrinėdamas veidrodyje;
- 2) susipažindamas su edukaciniais žaislais ir priemonėmis;
- 3) įmindamas kai kurias vėjo ir vandens paslaptis;
- 4) tyrinėdamas smulkmenas, atveriančias kelius į pasaulį.

Veiklos modeliuojamos taip, kad vaikai mokytųsi žaisdami, tyrinėdami, praktiškai veikdami *tyrinėjimų laboratorijoje*. Žinoma, jeigu tik turime galimybę, ugdymui rinkimės *lauko edukacines erdves*.

RODYKLĖS PEDAGOGUI

Daug tikimės ir iš pedagogo. *Apie gamtos objektus vaikams reikia kalbėti teisingai, neišsisukinėjant, vartojant gamtamokslines sąvokas*. Ši knygelė turėtų padėti pedagogui supažindinti vaikus su gamta, aplinkos daiktais. Su jais vaikai susipažįsta įvairiai: žaisdami, stebėdami, tyrinėdami, sprenddami problemas, kurdami. Nereikia sukti galvos, ką pažinti, kuo domėtis... Visa tai yra šalia mūsų, kieme. Taigi, drašiai ir su džiaugsmu veskime mažuosius atradimų takeliu!

1

TYRINĖJU LIESDAMAS

2. FIZINIS AKTYVUMAS. **1 žingsnis:** tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa, paglosto [...], gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą. **2 žingsnis:** pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais [...], ploja rankomis.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. **1 žingsnis:** domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius daiktus. Reaguoja į skirtingus paviršius. **2 žingsnis:** stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, daiktus [...].

15. TYRINĖJIMAS. **1 žingsnis:** stengiasi pamatyti, paliesti [...]. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais). **2 žingsnis:** stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti [...].

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

Pojūčiai: rega, klausa,
skonis, uoslė, lyta.

Sensorinis (taktilinis) takelis; pojūčių,
sveikatingumo arba basakojų takas.

- Kas čia?
- Ar minkšta? Ar švelnu?
- Kur saga?
- Kur...? O kur...?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Vilniaus J. Basanavičiaus progimnazijos mokiniai per technologijų pamokas (mokytoja Aušra Jurgaitienė) lopšelio vaikučiams pasiuvo taktilinį takelį. Mokiniai, žinodami, kad jų darbas bus prasmingai naudojamas, stengėsi, vienas kitą skatino, įdėjo daug šilumos. Ir štai šis takelis atkeliauja į lopšelio grupę. Prasideda ugdomoji veikla.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Vaikai – vaikams.

LYTOS EDUKACIJA

Leiskime vaikui veikti savarankiškai. Tegul pats apsižvalgo, susiranda įdomiausias takelio vietas. Vienas galbūt susidomės sagomis, kitas – užtrauktuku, o trečias tyrinės „mėnulio paviršių“.

Stebėkime, kaip vaikas elgiasi kitą dieną: ar domisi tais pačiais takelio objektais, ar jo pažinimo erdvė plečiasi.

Kalbėkimės su tyrinėjančiu vaiku. Svarbios jo reakcijos, mimika. Paklauskime, pavyzdžiui: „Kur yra gėlė?“, „Kur yra baltas meškiukas?“. Jei vaikas nebando atsegti užtrauktuko, galime jį paskatinti: atsekime jį. Ar vaikas stebi mūsų veiklą? Kaip reaguoja? Vėliau sakykime: „Aš segsiu vieną, o tu – kitą“. Ir panašiai.

Stebėkime vaiko rankyčių judesius (liečia paviršius, gnaužo pirštukus, pirštukais suima detales, pasuka delną, mojuoja ir t. t.).

Kiekvieną naują daiktą grupėje ar kieme bandykime pažinti pasitelkę kuo daugiau jutimų. Pažinkime daiktų savybes: spalvą, kietumą, dydį, formą ir kt. Kuo daugiau jutimo organų dalyvaus suvokiant, tuo išsamiau ir tiksliau tą daiktą vaikas suvoks.

Paruoškime įvairių audinių atraižų rinkinių ir duokime vaikams. Skirtingų tekstūrų medžiagos skatina vaiko pažinimą, padeda ugdyti jo motorinę koordinaciją, vizualinius įgūdžius.

Vaikams nuo 6 mėn. duokime kamuoliukų, kubelių su skirtingais sienelių paviršiais. Mažiausiesiems duodami kamuoliukai turėtų būti minkšti. Tyrinėdami, liesdami tokius daiktus vaikai juda, šliaužioja – tai padeda vystyti jų raumenims. Be to, skirtingos spalvos ir formos vysto akių raumenis.

Lytos edukaciją tęskime ir su vyresniais (2–3 metų) vaikais.

Atsiranda puikių iniciatyvų. Štai viena mamytė pasiuvo raides. Jas papuošė įvairaus dydžio ir spalvų karoliukais, sagomis, spalvotomis ir švelniomis juostelėmis. Raidžių vidų užpildė žirniais, ryžiais.

Leiskime vaikams atpažinti savo vardo raidę. Jei reikia, padėkime. O gal tiesiog tegul ima atsitiktinę ar labiausiai patikusią raidę. Skirkime laiko susidraugauti su raide: apžiūrėti, liesti, tyrinėti. Kuo ji ypatinga? Kaip išpuošta? Ar pasiūta raidė yra švelni? Ar turi sagų? O kokių ji yra spalvų? Ir pan.

Tada raides dėkime ant šviesos stalo. Tyrinėkime toliau.

Atpažinkime į dubenėlius subertus ryžius ir žirnius. Paskui dar kartą apčiupinėję raides, ryžius ir žirnius atpažinsime jose: ryžiai yra smulkūs, o žirniai – stambesni.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

LYTOS EDUKACIJA LAUKE

Palieskime lapą, žolę, medžio kamieną, akmenį...

Jei turime basakojų, sveikatingumo ar pojūčių takelius, pereikime jais. Jei tokių takų neturime, tada bent basi pasivaikščiokime žolė.

Išnaudokime kiemą aplinkai pažinti per jautimus. Pavyzdžiui, pražydo gėlė – apžiūrėkime ir pauostykime; pakilo vėjas – pasiklausykime, kaip ūžauja, linguoja medžių šakos; lysvėje prinoko agurkas – jį palieskime, pajuskime, koks jis dygus, o paskui nuplaukime, paragaukime ir pan.

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas čiumpa, liečia, glosto, parodo daiktus? (2)
- Ar daiktą pasiima, apimdamas jį pirštais? Ar paėmęs daiktą reaguoja plodamas? Ar išmetęs daiktą arba norėdamas jį paimti pasuka delnus? (2)
- Ar vaikas domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius daiktus? Ar reaguoja į skirtingus daiktų paviršius? (10)
- Ar stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką? Ar joje orientuojasi? (10)
- Ar pažįsta kai kuriuos gyvūnus, daiktus? O gal jau juos ir pavadina (kad ir savo kalba)? (10)
- Ar reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais), paliesti? (15)
- Ar stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus? Ar stebi, kas vyksta aplinkui? Ar rodo kitiems, ką pavyko padaryti? (15)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Kūdikio elgesį lemia lytint, o ne regint gaunama informacija. Lytėjimo būdu gauta informacija tokio amžiaus vaikui yra įprasta, nes tai jis patyrė dar būdamas motinos išsčiose. Todėl pirmaisiais gyvenimo metais aplinkos pažinimas lytint tinkamas ir veiksmingas visiems vaikams. Vis dėlto, gali pasitaikyti medžiagų, skatinančių neigiamas emocijas. Todėl stebėjime, ar vaikas gerai jaučiasi, ar jo neblaško, nedirgina naudojama priemonė. Jei reikia, padėjime išvengti per didelio stimulų kiekio; pašalinkime dirginančią medžiagą ar paviršių. Pirmiausia užtikrinkime vaikui saugumą, jo adaptacijai ugdymo įstaigoje palankią aplinką. Būkime šalia, kalbėkimės su juo, tegul jis pasijunta ramus. Ir tuomet taktilinis takelis atvers jam savo paslaptis: sagas, užtrauktukus, kilpas, kutus; švelnius ir šiurkščius, lygius ir grublėtus paviršius; čia esančius meškiukus, gėles ir kitus objektus.

NAUDINGOS NUORODOS

Knygos vaikams:

Nicola Edwards. *Lietimo knyga*. Alma littera, 2020.

Anna Casalis. *Pažįstu gyvūnus su Peliuku Luku*. Alma littera, 2004.

Filippo Tommaso Marinetti išskiria šešias lytos jutimo kategorijas, pateikia jutimų skalę ir išvardija, kas juos sukelia.

1. Užtikrinčiausias, abstraktus, šaltas jutimas (švitrinis popierius, aliuminio folija, ...).
2. Vėsus, įtikinantis, racionalus jutimas (glotnus šilkas, šilko krepas, ...).
3. Jaudinantis, šiltas, nostalgiškas (aksomas, vilna, šilko ir vilnos krepas, ...).
4. Beveik erzinantis, karštas, valingas (šifonas, pintas šilkas, korėtas audinys, ...).
5. Minkštas, šiltas, žmogiškas [jutimas] (zomša, arklio arba šuns plaukai, žmogaus plaukai).
6. Šiltas, juslingas, sąmojingas, meilus. Ši kategorija turi dvi atšakas: 1) šiurkšti geležis, švelnus šepetys, kempinė, vielinis šepetys; 2) pliušas, gyvaplaukiai arba persiko pūkeliai, paukščio pūkai.

Dijana Raudonienė (2014).
Juslių edukacija [...].

2

VEIDRO- DĖLI VEIDRO- DĖLI...

3. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA. 2 žingsnis: atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas. 3 žingsnis: pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 2 žingsnis: [...] pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, daiktus, jų atvaizdus. 3 žingsnis: atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių gyvūnų, daiktų, domisi jais.

14. INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS. 2 žingsnis: pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko.[...] Savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį, vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. 3 žingsnis: nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, [...] pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų [...].

15. TYRINĖJIMAS. 2 žingsnis: stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. [...]. 3 žingsnis: atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

Atspindys. Emocijos.
Mimika.

Plastikinės gyvūnų figūrėlės, veidrodžiai;
dažai, teptukas, dėžė su skrybėlėmis,
kepurėmis; dėžutė su veidrodėliu.

- Ką matau veidrodyje? Kur yra mano nosytė? Kur yra akytės?
- Kaip atrodo, kai esu linksmas? O kai būnu liūdnas?
- Kaip man save pamatyti veidrodyje?
- Kaip vadinasi šie gyvūnai?
- Kaip pamatyti avytės atvaizdą veidrodyje?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Ant stalo ar grindų padedamos kelios gyvūnų figūrėlės. Likusios figūrėlės lieka gulėti krepšyje ar dėžutėje, kad vaikas pats galėtų išsiimti. Šalia pastatomas veidrodis. Dabar gyvūnus galima apžiūrėti iš visų pusių. Prasideda kūrybinis momentas.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS
Atspindys veidrodyje. Oho!

MAKIAŽAS

Nusidažykime savo nosies galiuką. Nosies galiuką nudažykime ir vaikui. Prieikime prie veidrodžio. Kaip vaikas reaguoja? Kokios emocijos jį lydi? Dabar leiskime jam pačiam brūkštelėti teptuku per kaktą ar skruostą...

MIMIKŲ ŠALYJE

Mimika – tai veido raumenų judesiai, išreiškiantys jausmus, nuotaikas. Pamokykime, kaip save išreikšti ne žodžiais. Tam galime naudoti ir dėžutę su veidrodėliu. Sakykime, kad joje yra paslaptis, kažkas netikėto. Stebėkime, kaip reaguos vaikas, ten pamatęs save. Ar norės dar kartą pamatyti, „kas dėžutėje gyvena“?

SKRYBĖLIŲ DĖŽĖ

Pastatykime dėžę su įvairiomis skrybėlėmis ir šalikėliais. Leiskime vaikams iširti jos turinį, užsidėti skrybėlę ir save apžiūrėti veidrodyje. Visi drauge patirkime daug teigiamų emocijų.

PASITELKUS VEIDRODĮ

Vaikui patinka matyti save veikiantį. Pasiūlykime vaikams tyrinėti ir save piešti ant veidrodžio. Flomasterių potėpius nuo veidrodžio jie patys lengvai nuvalys bet kokia drėgna servetėle.

Veidrodinį atspindį suteikime bet kuriam vaiko piešinio fragmentui. Leiskime jam pačiam ieškoti, eksperimentuoti.

Veidrodinis „gamtos stalas“ padeda tyrinėti gamtos radinius (plunksnas, lapus, šakeles, vaisius ir pan.), randamus darželio kieme. Iš įvairių rastų daiktų sudėliokime mozaiką. Veidrodis atspindės daiktų paviršių. Jei ši veikla atliekama lauke, veidrodyje atsispindi debesys, medžių šakos. Todėl vaikų sukurti darbai būna nepakartojami!

„ANTRININKAS“ VEIDRODYJE

Veiklai naudokime plastikines naminių ar laukinių gyvūnų figūrėles.

Atspindžius projektuokime iš įvairių pusių, kad vaikas galėtų apžiūrėti, kaip tiriamas objektas atrodo iš apačios, iš šono (*kur yra kojos, kur pilvas, kur galva, kokia spalva ir pan.*).

Kalbėkimės su tyrinėjančiu vaiku, kad jis girdėtų, o vėliau ir perprastų: *šalia, greta, toliausiai nuo..., arčiausiai nuo..., už, prie pat..., vienas, daug ir pan.*

ATSPINDŽIAI DARŽELIO KIEME

Pasiimkime veidrodėlius ir darželio kieme ieškokime atspindžių. Juos kurkime.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

Tyrinėjamiems gyvūnams įrenkime ferma. Juos ten „auginkime“, „prižiūrėkime“. Savo veikloje remkimės pojūčiais, žaiskime siužetinius žaidimus, spręskime problemas.

Savo gyvūnus valykime, plaukime. Tai ne tik padeda stiprinti rankų raumenis, bet kartu ugdomi ir rankų plovimo įgūdžiai.

Aptarkime, kur šie gyvūnai gyvena: vandenyje ar sausumoje? O gal gyvena ir ten, ir ten? Sugrupuokime. Gyvūną priskirti grupei bus lengviau, jei atskiras grupes „pavadinsime“ paveikslėliais ar stiklainiais su žeme, vandeniu, oru.

KAŠ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar bando save pamatyti, apžiūrėti, paliesti veidrodyje? Ar atpažinęs reaguoja (mimika, judesiais, garsais)? (3)
- Ar pradeda atpažinti tai, ką jaučia? Ar turi savus emocijų raiškos būdus? (3)
- Ar domisi aplinka, sutelkia dėmesį į tyrinėjamus daiktus? Ar juos atpažįsta? (10)
- Ar atpažįsta tyrinėjamų gyvūnų atvaizdus? Ar pavadina artimiausioje aplinkoje esančius gyvūnus, daiktus? (10)
- Ar bandė kartoti tai, kas buvo sunku arba nepavyko iš pirmo karto? (14)
- Ar imasi iniciatyvos, ieško naujų veidrodžio pritaikymo galimybių? (14)
- Ar tyrinėdamas vaikas buvo smalsus, susidomėjęs, išbandė veiklose pasiūlytas priemones? (15)
- Ar tyrinėdamas atspindžius veidrodyje pasitelkia kitus daiktus? Ar rodo kitiems, ką pavyko padaryti? (15)

Veidrodis kaip priemonė rekomenduojama jau nuo 2–3 mėnesių amžiaus. Būdamas 1,5–2 metų, vaikas veidrodyje jau atpažįsta save. Veidrodis tinka ne tik pažinčiai su emocijomis, mimikomis, bet ir atspindžių paieškai, savo paties ir tiriamų gyvūnų kūno dalių, kitų objektų pažinimui.

Dėmesį 2 metų vaikai išlaiko iki 15 minučių, tad orientuokimės į procesą (kaip vaikas ieško atspindžių veidrodyje, kaip juos kuria), o ne į rezultatą.

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Kartais veidrodžiai asocijuojasi su sudužimu, sužeidimu. Tačiau tai greičiau suaugusiųjų fobija. Loris Malaguzzi ankstyvojo ugdymo centro patirtis įtikina, kad ugdydami turėtume dažniau naudoti veidrodžius. Montessori pedagogika irgi teigia, kad veidrodžius mažieji labai mėgsta. Per veidrodžius vaikas save suvokia kaip kitą asmenį, erdvėje. Vis dėlto, veiklos su veidrodžiais – tai ne tik galimybė geriau pažinti save ir kitus, suvokti, kad atspindys veidrodyje

priklauso tau pačiam, bet ir neišsenkančios galimybės aplinkoje ieškoti atspindžių, juos kurti, geriau pažinti savo veiklos rezultatus.

Veidrodžių vaiko aplinkoje turėtų būti pakankamai ir visokių: mažų, į lauką išsinešamų, didelių, stacionarių ir išdėstytų įvairiose ugdymosi erdvėse. Žinoma, veidrodžiais naudotis bus galima ilgiau ir jie bus visiškai saugūs, jei juos įrėmsime.

NAUDINGOS NUORODOS

Knygos vaikams:

Wimmer Ferguson lavinamoji knygelė.

Kukū! Čia tu. Knygelė su veidrodėliu. Egmont Lietuva, 2020.

3

PYPT! ŠITAS TINKA!

9. RAŠYBINĖ KALBA. 2 žingsnis: varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. [...] Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. 3 žingsnis: varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui [...]. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 2 žingsnis: stebi ir atpažįsta savo artimiausią aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, daiktus, jų atvaizdus. 3 žingsnis: atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių gyvūnų, daiktų, domisi jais.

15. TYRINĖJIMAS. 2 žingsnis: stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. [...] Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų. 3 žingsnis: atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ir
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

Požymis; panašumai
ir skirtumai.

Elektroniniai lavinamieji žaidimai; paveikslėlių rinkiniai; gamtos daiktai; atrinkti judantys (mechaniniai), garsiniai žaislai.

- Kas tai?
- Kuris tinka?
- Kuris netinka?
- Kaip tai veikia?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Į grupę atnešamas elektroninis ar mechaninis žaislas. Kokios yra jo galimybės?

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS
Kas pasakė „pypt“?

KOKIE SKIRTINGI DAIKTAI!

Parenkime vaikams paveikslėlių rinkinių ir paprašykime, kad išimtų netinkantį paveikslėlį. Pavyzdžiui: gandras, zylė, balandis ir žuvis (*netinka žuvis, nes visi kiti yra pauščiai*); saulėgraža, tulpė, žibuoklė ir kurmis (*netinka kurmis, nes jis yra gyvūnas, o kiti – augalai*). Arba duokime šių daiktų – šaldytuvo, lovos, mikrobangų krosnelės ir viryklės – paveikslėlius. Kuris daiktas priklauso miegamajam kambariui? (*Lova*.)

Analogiškai prašykime rasti vieną vaisių, kuris skiriasi nuo kitų (*kriaušė*) arba parodyti tą, kuris nėra lapas (*žiedas*).

Panašiai galime žaisti ir lauke. Padėkime 4 daiktus: saujelę smėlio, eglės kankorėžį, akmenuką, plunksną. Kuris daiktas priklauso medžiui? (*Kankorėžis*.) Kuris – pauščiui? (*Plunksna*.) Paprašykime vaikų rasti ir atnešti daugiau akmenukų ar pasemti smėlio.

Galime skirti užduočių: atsinešti du minkštus žaislus, o vieną – kietą; rasti du medinius daiktus, o vieną – popierinį.

Arba tyrinėkime, pvz., popieriaus savybes. Paimkime voka, laikraštį, sąsiuvinio lapą... Skirtingi daiktai. Paskirtis jų irgi skirtinga, tačiau šie daiktai turi ir panašumų. Jie popieriniai, todėl visus galima sulankstyti, suglamžyti ar net suplėšyti,

Požymis – žymė, pagal kurią galima atskirti, savybė.

Žodžiai, apibūdinantys *gamtos objektų* požymius, savybes ir ypatybes, atsako į klausimus koks? kokia? kokie? kokios?

Gamtos objekto požymiai apibūdina:

- spalvą (geltonas, žalias, auksinis...),
- formą (apvalus, pailgas, širdiškas...),
- skonį (sūrus, saldus, beskonis...),
- medžiagą (medinis, varinis, popierinis...),
- išorines ypatybes (aukštas, storas...),
- įvairias kitas ypatybes (ankstyvas pavasaris, smulkus cukrus...).

Kiekybiniai požymiai (masė, amžius, plotis, ilgis, temperatūra, arterinis kraujospūdis...). Jiems nustatyti reikia prietaisų, priemonių.

Kokybiniai požymiai (lytis, spalva, skonis...).

IŠMANIOJI KNYGELĖ

Vaikas, paėmęs į ranką rašiklį, savarankiškai ras teisingą atsakymą. Mat radus teisingą atsakymą, pasigirsta garsas ir ima šviesti rašiklio lemputė, o jei atsakymas klaidingas – nėra nei garso, nei šviesos.

Knygelėse pateikiama daug užduočių. Pavyzdžiui: „Rask, koks gyvūnas turi tokią odą“, „Rask, kuo minta šis gyvūnas“.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

Plėtokime veiklą pasitelkdami kitus žaislus.

Judantys (mechaniniai) ir garsą skleidžiantys žaislai puikiai tinka vaikui motyvuoti. Stebėdamas, jis ir pats nori judėti, pamėgdžioti stebimo žaislo judesius. Judėjimas tarp veiklų yra naudingas vaiko fizinei sveikatai. Jei tam tikras žaislas atpažįstamas iš ankstesnės veiklos, fizinius pratimus vaikas priims kaip, tarkim, „pingvino užduotėles“ ir mielai juos atliks.

Atlikęs požymių radimo užduotį, vaikas gali paskelbti pertraukėlę ir paspausti skambutį. Kitą kartą galbūt tai bus ženklas, kad dabar metas pasikeisti žaislais arba žaislus sudėti į vietas ar pan.

Kaip rodo tyrimai, nors elektroniniai žaidimai užima vaiką, turi teigiamos įtakos jo dėmesio koncentracijai, ugdo loginį mąstymą, tačiau nelavinina kalbos, nemoko socialinių įgūdžių, neprišieda prie fizinio aktyvumo. Todėl pedagogas į tai turėtų atkreipti dėmesį, t. y. pats imtis iniciatyvos ir bendrauti su vaiku jam žaidžiant.

KAJ STEBĖTI IR VERTINTI?

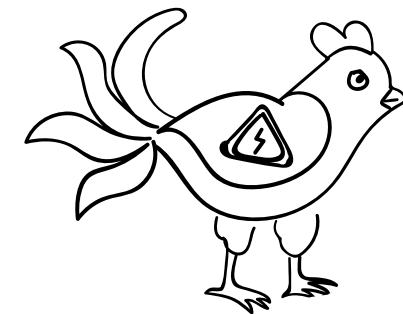
- Ar vaikas sutelkė dėmesį į knygelėse tyrinėjamų daiktų atvaizdus, rodė pirštuku, kaip nors reagojo? (9)
- Ar sieja paveikslėlius su konkrečiais daiktais, juos pavadina? (9)
- Ar atpažįsta vaizduojamus gyvūnus, daiktus? (10)
- Ar atpažįsta ir pavadina gyvūnus, daiktus? Ar domisi jais? (10)
- Ar tyrinėdamas knygelę ar žaislą vaikas buvo smalsus, susidomėjęs? Ar norėjo išbandyti naują priemonę? (15)
- Ar reaguoja, kai pavyksta rasti teisingą atsakymą? Ar teisingą atsakymą (lydimą garso ir šviesos) nori pakartoti dar kartą? (15)
- Ar atsakingai naudojosi priemone? Ar išsiaiškino, kaip ji veikia? (15)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Lavinamieji išmaniosios elektronikos žaislai skirti vaikams nuo 2 metų. Jie žadina vaiko smalsumą, tobulina jo vizualinius įgūdžius, padeda susipažinti su daiktais, augalais ir gyvūnais, rasti jų panašumus ir skirtumus, atpažinti siluetus, kūno dalis pagal tam tikrus pavyzdžius, požymius ir pan.

Kelis kartus pabandęs šią priemonę, vaikas savarankiškai mokosi logiškai, kritiškai mąstyti, randa ryšį tarp klausimo ir atsakymo.

Nors visi žaislai, skleidžiantys garsą, suprojektuoti atsižvelgiant į žaislų saugos direktyvos nuostatas, vis dėlto jų keliamas triukšmas kai kuriuos vaikus gali trikdyti. Tuomet iš rašiklio išimkime elementus ir kalbėdamiesi su vaiku aptarkime, kuris paveikslėlis tinka, o kuris – ne. Kodėl?

NAUDINGOS NUORODOS

Knygos vaikams:

Paspaušk mane. Lėkis, 2015.

Kas sako AU. 10 gyvūnų garsų. Vaga, 2020.

Mano pirmieji žaislai. Medžiaginė knygelė. Presvika, 2019.

4

TAI NE TIK MEDINĖ LENTELĖ...

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 2 žingsnis: stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, daiktus, jų atvaizdus. 3 žingsnis: atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių gyvūnų, [...] domisi jais.

15. TYRINĖJIMAS. 2 žingsnis: stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. [...] Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų. 3 žingsnis: atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.

17. KŪRYBIŠKUMAS. 2 žingsnis: domisi naujais daiktais, vaizdais [...]. Atranda naujus veiksmus [...] ir taiko juos daiktams tyrinėti. 3 žingsnis: žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

Gyvūnas: žvėris, paukštis...
Antspaudas.

Bet kokios medinės dėlionės su
antspaudais, popierius, spalvoti pieštukai,
knygos su gyvūnų nuotraukomis.

- Kas čia toks?
- Ką jis daro (veikia)?
- Kas tai yra antspaudas?
- Kas bus, jei antspaudą atspausi du kartus?
- Ko reikia, kad antspaudas būtų ryškus?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Daugiafunkcis žaislas. Vieną
atradęs, randi dar kažką.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS
Aš pats!

PAŽINTIS SU DĒLIONĒS GYVŪNAIS

Šio amžiaus vaikai yra individualistai. Todėl kiekvienas su priemone susipažins individualiai, ją tyrinėdamas (*sugnybs ir išims gyvūnų figūrėles, jas lies, apčiupinės, vėl sudės į tik joms skirtas vietas*).

Kalbėkime, ką veikiamo ir ką jaučiame apžiūrinėdami viršutinę ir apatinę figūrėlių puses. Pajuskime, kad tos pusės skiriasi. Medis ir guma – skirtingos medžiagos. Lygių ir nelygių paviršių, skirtingų formų lietimasis. Šalia turėkime medinių ir guminių daiktų. Pavyzdžiui, medinį kubelį, medinę mentelę, guminį kamuoliuką, guminę pirštinę.

Pasirinktos figūrėlės „dialogas“ su dažais. Palieskime ir atspauskime. Padarykime pasirinkto gyvūno antspaudą. Sekime žingsnius: figūrėlė – dažai – antspaudas.

Kada antspaudas yra ryškus, o kada – ne? Stebėkime, ar vaikas pajunta skirtumą. Sekime, kaip vaikas reaguoja, kai jam pavyksta padaryti antspaudą.

O kaip šie gyvūnai atrodo gamtoje? Susipažinkime su vaizduojamais gyvūnais. Pasklaidykime knygeles, parodykime paveikslėlių.

Kalbėkimės, kur yra galva, kur kojos, kokios jie spalvos, kokį išskirtinį bruožą turi (pvz., *krokodilas – didelius dantis, apuokas – ilgas plunksnas, atrodančias kaip kokios ausys, zebros – dryžuotas*).

Padarytus gyvūnų antspaudus nuspalvinkime arba ką nors jiems pripieškime (žolę, kaspina, karūną ir pan.). Kaip vaikas elgiasi su savo darbu? Ar rodo kitiems? Piešdami išbandykime pačias įvairiausias priemones: kempinėle, audinio gabalėlį, dantų šepetėlį, plunksną. Visa tai lavina sensomotoriką, ugdo išradingumą, kūrybingumą.

Pasiskirstykime dėlionės gyvūnais, kurkime ir skaitykime vaikams pasakojimą, o vaikai įsitrauks suvaidindami, pristatydami (mėgdžios, interpretuos žinomus veiksmus) savo gyvūną.

Apsidairykime grupėje. Gal turime kokio nors gyvūno analogą – minkštą žaislą. Pavyzdžiui, beždžionę. „Nuveskime“ beždžionę ir „supažindinkime“ ją su beždžionės antspaudais. Minkšti žaislai padeda tobulėti vaiko emociniam intelektui, tad kurkime „dialogą“ tarp skirtingų žaislų.

KAŽ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas orientuojasi dėlionėje sudėdamas skirtingų gyvūnų figūrėles? (10)
- Ar pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, atpažįsta jų atvaizdus, domisi jais? (10)
- Ar tyrinėdamas vaikas buvo smalsus, susidomėjęs? Ar stengėsi išbandyti naują priemonę? (15)
- Ar rodo kitiems, ką jam pavyko padaryti? Ar patikusį veiksma kartoja daugiau kartų? (15)
- Ar atsargiai elgėsi su priemone? Ar aiškinosi, kas, kaip ir kodėl taip veikia? (15)
- Ar atranda naujus veiksmus ir taiko juos tyrinėdamas daiktus? (17)
- Ar žaisdamas atlieka simbolinius veiksmus? (17)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Šie kelias veiklas integruojantys žaislai vaikams patinka. Tai ne tik pažintis su gyvūnais ar daiktais, bet ir dažai, antspaudai. Vaikai įsitraukia ilgesniam laikui. Kai kurie vaikai gali stokoti kantrybės sudėti figūrėles į vietas. Neskubinkime jų. Paprašykime, kad mums padėtų, o tai reiškia – dirbkime kartu. Dvejų metų vaikai jau nori būti savarankiški. Jie gali turėti savo nuomonę ir pasakyti: „Ne!“. Visada pasiūlykime alternatyvą, galimybę rinktis iš kelių variantų.

Gali būti, kad pradžioje vaikas bus tik stebėtojas. Tai natūralu, nes socioedukacinei įtraukčiai būdingi tam tikri etapai. Matyt, vėliau seks susidomėjimas, bendravimas.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

Pažiūrėkite nedidelių filmuotos medžiagos fragmentų apie kitus dėlionės gyvūnus, pavyzdžiui, apuoką ir koalą. Paskui pasidomėkite, ką vaikai suprato. Užduokite klausimus. Pavyzdžiui: „Ką darė apuokas?“ (*skrido, mosavo sparnais...*).

Apuokas
(0.20):

Koala (užteks pažiūrėti 30 sekundžių ir be garso):

Pasiklausykime dainelių apie dėlionėje pristatytus gyvūnus (šiuo atveju, pvz., apie žirafą ir begemotą) ir pajudėkime pagal jų melodiją:

Džimba.
Žirafa
(2.21):

Džimba.
Begemotas
(3.34):

Šie ir panašūs žaislai (antspaudukų rinkiniai mažiesiems) lavina vaiko smulkiąją motoriką, rankų – akių koordinaciją, ugdo dėmesio koncentravimą ir kantrybę, padeda pažinti, atpažinti atskirus gyvūnus ir išmokti jų pavadinimus. Jei pedagogas sumanus, šias priemones panaudos ir mokydamas rūšiuoti, kurti asociacijas ir pan. Kiekvienas gyvūnas šioje dėlionėje užima tam tikrą erdvę ir kitur jo neįdėsi, taigi, žaisdamas su ja, vaikas ugdo erdvinio suvokimo gebėjimus. Vadinasi, tokios priemonės visokeriopai skatina protinių gebėjimų raidą.

NAUDINGOS NUORODOS

Knyga vaikams:

Piešiame pirštų antspaudais. Presvika, 2016.

5

VANDENS MAGIJA

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

- Kas tai yra vanduo?
- Koks tas vandens lašas?
- Kaip pasemti vandens? Kaip pernešti vandenį?
- Kam naudojamas vanduo?
- Ką reiškia *sušlapti*?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Lyja lietus! Pats laikas patirti lietų!
Eime į lauką!

Vanduo, lietus, lašas; pilnas,
tuščias; sausas, šlapias;
maudymas, plovimas.

Kiaurasamčiai, sieteliai, kaušai
vandeniui, ašočiai, paprasti ir skylėti
šaukštai, puodeliai; maistiniai
dažai; gėlių purkštuvėliai, švirkštai,
didelės pipetės; vandens tiekimo
sistema; magnetai, magnetinės
raidės, skaičiai, vonelė, kiti daiktai,
pavyzdžiui: akmenukas, pagaliukas,
moneta; dubenys, vonelės, lėlės ar kiti
plastikiniai žaislai, šluostė; obuoliai.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Ar tai tik paprastas vandens lašas?

1. KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI. 2 žingsnis: vaikas „padedą“ suaugusiajam. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, [...]. 3 žingsnis: suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padedą į vietą vieną kitą daiktą.

6. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS. 2 žingsnis: [...] dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. 3 žingsnis: drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. [...] Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 2 žingsnis: stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos [...] daiktus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi [...]. 3 žingsnis: skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.

15. TYRINĖJIMAS. 2 žingsnis: stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. [...] Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų. 3 žingsnis: atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl taip veikia, vyksta.

PASKUI LIETAUS LAŠĄ

„Pagaukime“ lietaus lašą ant nosies, skruosto, kaktos, delno. Aptarkime, koks yra tas lašas (*šaltas, didelis, ištižęs*).

Pabraidžiokime po balutes, pasiklausykime lietaus, pasidžiaukime juo. Kalbėdami vartokime šiuos žodžius: *lašnoja, lyja, pila kaip iš kibiro*. Tegul vaikai pajunta jų reikšmių skirtumus.

Karštą vasaros dieną išsimaudykite vandeniui iš laistymo žarnos, patirkite teigiamų emocijų.

VANDENS PILSTYMAS

Pasirūpinkime įvairios talpos, skirtingo tūrio indais. Naudokime kiaurasamčius, kaušus, ąsočius, sietelius, paprastus ir skylėtus šaukštus.

Semkime vandenį šaukštais, pripildykime jais puodelius. Patirkime, kuriais indais galime pernešti vandenį, o kuriais – ne. Kodėl? Ši veikla yra puikus būdas išmokyti praktinių įgūdžių – pilstyti vandenį iš indo į indą. Taip vaikas išmoks tai daryti saugiai.

Vandenį galime nudažyti, pavyzdžiui, maistiniais dažais. Tuomet vaikas geriau

supras, kad spalva keičiasi, blunka (*įpylus daugiau vandens*).

Kartu vaikas supras matematinės sąvokas: *tuščias, pilnas, mažiau, daugiau*; suvoks jį supantį gamtamokslinį turinį: *vanduo juda, užima vietą, drėgnas, gilus* ir pan.

VANDENS PURSLAI

Naudokime gėlių purkštuvėlius, didelius švirktus (be adatų, žinoma). Leiskime vaikams patiems prisisemti vandens ir laistykime akmenis (*sausas ir šlapias akmuo skiriasi spalva; kada gražesnis: sausas ar šlapias?*), augalus (*kad jie augtų, vanduo – būtina sąlyga*). Taip vaikai susipažins su nauja veikla, patirs, kad darbui atlikti reikia nemažos jėgos, ir suvoks, kad kuo naudojama jėga didesnė, tuo vandens srovė stipresnė. Taip pat stiprins rankų raumenis.

Pasiruoškime didelių pipečių. Pasimokykime prisisemti vandens. Lašinkime po lašą ant sausos šaligatvio plytelės, kurkime pasakojimą apie vandens lašelius.

Išsiaiškinkime, kiek vandens lašų telpa ant 2 eurų monetos.

Jei vaikams nepavyks, pedagogas, naudodamasis įprasta pipete, gali nustebinti savo auklėtinius. Dėl vandens paviršiaus įtempimo ant monetos tilps kelios dešimtys lašų!

Įsirenkime vandens tiekimo sistemą. Išbandykime, kaip ji veikia.

Pasitaškykime vandeniu prieš saulę, gal pamatysime vaivorykštę...

„ŽVEJYBA“ VONELĖJE

Į vandens stalo vonelę ar paprastą didelį dubenį pripilkime vandens. Į jį suberkime magnetines raides, skaičius. Magnetais „žvejokime“ raides ir skaičius.

Dalis į vandenį įmestų daiktų gali būti ne magnetiniai. Vaikui teks patirti, kuriuos daiktus magnetas traukia, o kurių – ne.

Galima veikti keliese: vienas vaikas, turintis raudonos spalvos magnetą, trauktų tik raudonos spalvos daiktus, o turintis mėlyną magnetą – mėlynos ir pan.

Galime lenktyniauti, kas iš vandens ištrauks daugiau daiktų. Panaudokime neįprastus indus, pvz., cilindrą. Į jį įmeskime raktus. Magnetais braukdami per cilindro sienelės išorinę pusę, bandykime juos ištraukti.

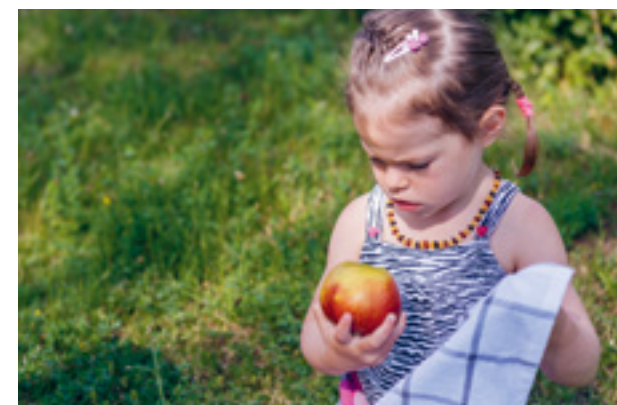

LĖLĖS MAUDYMAS

Vaikas maudys savo plastikinius žaislus, pavyzdžiui, lėlę. Pirmą kartą jam padėkime: drauge užkimškime kriauklę ar ant grindų (žolės) pastatykime vonelę. Paprašykime, kad jis padėtų nešti vonelę. Parodykime, kuo ir iš kur pasisemti vandens. Kalbėkime, ką darome. Tegul vaikas girdi. Kitą kartą jis galės padaryti daugiau.

Vandeniui semti turėkime skirtingos talpos ir skirtingo tūrio indų. Ugdykime supratimą, kuriame inde yra daugiau vandens.

Išmaudytą lėlę dar reikės nusausti, nušluostyti arba palikti saulėje, kad nudžiūtų. Tuomet galėsime aiškintis, kur dingo vanduo (*išgaravo*).

OBUOLIŲ PLOVIMAS

Pasirenkime porą plastikinių indų, kelis skirtingų dydžių šepetėlius, įvairių kempinių, šluosčių. Į veiklą įtraukime vaikus: tegul surenka kempinėles, sudeda šepetėlius ir pan.

Obuolius išplaukime su šepėčiu, kempinėle, paskui nušluostykime, sudėkime į švarų indą ir valgykime. Taip ugdysime supratimą, kad daržoves ir vaisius galima valgyti tik gerai nuplautus.

Vietoj obuolių galime plauti morkas, agurkus.

Įtraukime vaikus į jiems labai svarbią ir atsakingą veiklą. Leiskime padėti mums palaistyti gėles, daržoves.

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Veiklos su vandeniu labai įtraukia, tačiau pedagogui gali būti baugu, ar vaikai sušlapę nesusirgs. Todėl pravartu planuojamas veiklas iš anksto pristatyti tėveliams, paprašyti pakaitinių drabužėlių, jeigu vaikas sušlapytų. Atliepdami universalus dizaino švietime nuostatas, stenkimės dirbti su šeima, nes šeimos pagalba, vaikui atrandant prasmę ir džiaugsmą darželio veiklose, yra labai svarbi. Darželiuose turėkime vietų, kuriose būtų galima išdžiovinti drabužius, batus.

Vaikams gali labai patikti lietus. Jie gali norėti dar pabūti lauke. Žiūrėkime pagal situaciją, tačiau ir patalpoje gali būti smagu. Pasiūlykime alternatyvą, pavyzdžiui, stebėti lietų pro langą, sekti lašo kelionę lango stiklu; sudominkime nuostabiais vandens tyrimais.

Besipilstydami vandeniu vaikai gali nepasidalyti priemonių, susipykti. Padėkime vaikams išmokti dalytis, gražiuoju spręsti ginčus.

Dvejų metų vaikas labai nori būti savarankiškas. Svarbu turėti savo nuomonę! Visada pasiūlykime alternatyvą, galimybę rinktis iš kelių variantų.

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas „padeda“ suaugusiajam? Ar plaunasi, šluostosi rankas? (1)
- Ar sušlapęs drabužius suaugusiojo padedamas persirengia? Ar nusišluosto rankas, veidą? Ar padeda daiktus į vietą? (1)
- Ar vaikas reaguoja į suaugusiojo prašymus, ar kreipiasi į jį pagalbos? Ar padeda, pavyzdžiui, palaistyti augalus? (6)
- Ar nori veikti savarankiškai, ar noriai išbando ką nors nauja? Ar mėgdžioja suaugusiojo veiksmus? O gal ne visada priima pagalbą, užsispiria? (6)
- Ar orientuojasi veiklos erdvėje? Ar pažįsta, o gal ir pavadina, veiklai naudojamas priemonės, medžiagas, žino jų paskirtį, geba naudotis? (10)
- Ar atpažįsta gamtos reiškinius (pvz., vaivorykštę, lietu)? Ar dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus? (10)
- Ar rodo kitiems, ką jam pavyko padaryti? Ar patikusį veiksmą prašo pakartoti daugiau kartų? Ar bando pats pakartoti? (15)
- Ar atsargiai elgėsi su priemonėmis, medžiagomis? Ar aiškinosi, kas, kaip ir kodėl taip vyksta? (15)

NAUDINGOS NUORODOS

Knygos vaikams:

Vonios knygelė. Smagu plaukti. Nuspalvink vandeniu! Presvika, 2020.

Maudynių knygelė. Kas čia plaukia? Nuspalvink vandeniu. Presvika, 2017.

Spalvink vandeniu. Žaislai 3–4 metų vaikams. Presvika, 2018.

Vabaliukų dainelė apie lietu.

VAIKIŠKOS DAINELĖS.

Lietuviška vaikiška dainelė (1.43):

CACA. Lašelio dainelė,
2015 (2.44):

Veikiant lauke šiltą dieną, nereikėtų pamiršti galvos apdangalų, geriamojo vandens, o lyjant lietu – tinkamai apsirengti (apsiaustai, guminiai batai). Žaidimai ir veiklos su vandeniu yra bene labiausiai atpalaiduojančios, nes malšina įtampą, skatina vaikus išlaisvinti emocijas. Tokios veiklos skatina vaikų kūrybą ir vaizduotę. Vaikai gali įsivaizduoti, kad dirba kepykloje, skalbykloje ar yra gamtos tyrinėtojai. Be to, atliekant šias veiklas ugdomi socialiniai įgūdžiai: vaikai bendradarbiauja, dalijasi erdve, priemonėmis, įranga. Žaidimas su vandeniu lavina akių – rankų koordinaciją (pilant, purškiant vandenį, maišant purvo „košę“, formuojant purvo „tešlą“, plaunant, šluostant ir pan.). Vaikai stiprina savo motorinius įgūdžius, nes, pavyzdžiui, lietu lyjant jie laksto, šokinėja per balutes, gauda vandens lašus. Kartu stiprėja jų raumenys, pavyzdžiui, naudojantis švirktu ar purkštuvu.

6

VĒJO BURTAI

4. SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĒ. 2 žingsnis: pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. 3 žingsnis: bando klausyti suaugusiojo prašymų ir laikytis susitarimų.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 2 žingsnis: stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje [...]. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (vėliavėlė, kaspinas, vėduoklė). 3 žingsnis: skiria atskirus gamtos reiškinius.

15. TYRINĖJIMAS. 2 žingsnis: stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. 3 žingsnis: atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl taip veikia, vyksta.

18. MOKĖJIMAS MOKYTIS. 2 žingsnis: nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. 3 žingsnis: veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ko išmoko.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

- Kas tai yra vėjas?
- Ką vėjas daro?
- Kaip žaisti su vėju?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Mano šlapi drabužėliai (ar skalbiniai) išdžiūvo. kažkas nematomas nuo žemės pakėlė ir nunešė lapus. kažkas judina užuolaidą. Kas visa tai daro?

Vėjas: šaltas, stiprus, didelis, ramus, švelnus... „geri“ ir „blogi“ vėjo darbai; vėjo varpeliai.

Vėliava, kaspiniai, juostelės, pagalys; užuolaida, vėduoklė, plona skarelė, popieriaus lapas; plastikinis dangtelis, juostelės, lipni juosta, žirklys, apyrankė; nužydėję kiaulpienių graižai su vaisiais; šukos, plaukų džiovintuvas; saldainio popierėlis, lengva skrybėlaitė; paukščių plunksnos; pageltę lapai; nosinaitė; didelio vėjo nulaužto medžio, nuardyto namo stogo ir kt. nuotraukos; plastikiniai maišeliai, kokteilių šiaudeliai, balionai, plačiakaklis piltuvas, pompa.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Lekiam pasigauti vėją...

IEŠKOME VĖJO

Išeikime į lauką ir suraskime vėją. Kur jis slepiasi?

Suraskime prie darželio pastato pritvirtintą valstybinę vėliavą. Ji plevėsuoja! (*Isiklausykime, išgirskime plazdėjimą.*) Kas judina vėliavą?

Paimkime kaspiną. Jį laikykime rankoje. Ką pastebime? Iš kurios pusės pučia vėjas? (*Iš priešingos, nei kaspino judėjimo kryptis.*)

Ant pagalio užriškime juostelę ir įsmeikime ją į žemę. Arba juostelę užriškime ant medelio stiebo, šakos. Atrodo taip ramu, bet juostelė juda. Vadinasi, vėjas pučia.

Leiskime vaikams palakstyti su kaspinais, juostelėmis ir patirti vėjo kerus. Galbūt pučia silpnas vėjas, bet kai judės juostelės ar kaspiniai, suprasime, kad vėjas yra šalia.

Galime ir kitaip nustatyti, iš kurios pusės pučia vėjas. Iškelkime pirštą į viršų. Kuri piršto pusė labiau šąla?

Pajuskime vėją savo veidu, ranka. Ar veidas ir ranka vienodai jaučia vėją? Kuris yra vėjui jautresnis?

Stebėkime medžių viršūnes vėjuotą dieną. Ką pastebime? Ką daro lapai? (*Virpa ant kotelių, linguoja, šlama, šnara...*) Ką daro šakos? (*Linguoja, liečiasi viena į kitą, lūžta...*) Kaip linguoja? (*Vaizduojame savo kūnu.*) Kaip šnara? (*Pššš – pakuždėkime.*)

Įsitikinome, kad lauke pučia vėjas. Dabar ieškokime vėjo grupėje. Kas judina užuolaidą, kai praveriame langą? Kas ima ir atidaro duris?

Vėduokle pamokuokime prieš veidą (o gal vėduoklę iš popieriaus pasigaminkime patys?). Ar pajutome vėją? Galime pamajuoti ir popieriaus lapu, ir lengva skarele. Pajusime vėją – judantį orą.

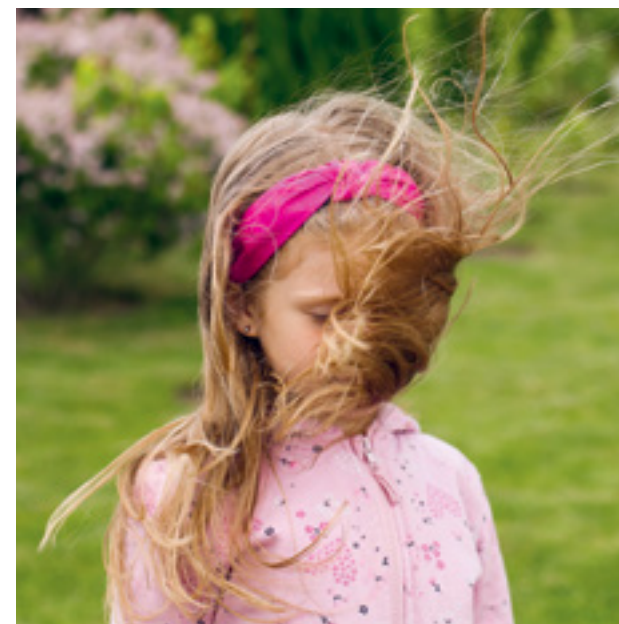
Kaip vaikas reaguoja? Kokios emocijos lydi, kai jo veidą glosto švelnus vėjelis? O kai stiprus vėjas? Vaikas reaguoja į kontrastus: šiandien oras yra ramus, o vakar pūtė didelis (stiprus) vėjas. Apibūdinkite vėją: *šaltas, švelnus, stiprus* ir pan. Tegul vaikai tai girdi.

VĖJO IŠDAIGOS

Vėjas suvelia plaukus. Na ir kas? Negi ant jo pyksi? Palakstykite lauke, tegul vėjas kedena plaukus. Paskui susišukuokime. Nelengva plaukus iššukuoti, ar ne? (*Šią veiklą galime atlikti grupėje, tik pasileiskime plaukus ir pūskime orą plaukų džiovintuvu.*)

Vėjas nuneša kepurę, skrybėlaitę ar rankoje laikytą saldainio popieriuką. Leiskime vaikams tai patirti. Pasivykime vėjo nešamus daiktus ir patirsime daug emocijų. Ak, tas vėjas! Nu-nu-nu! (*Visus vėjo nešamus daiktus pasivykime, suraskime. Kitaip jie virs šiukšlėmis darželio kieme.*)

Stebėkime, kaip grakščiai ore sklendo vėjo genama plunksnelė. Visi išbandykime: paleiskime ją skristi kiek galima iš aukščiau.

Rudenį stebėkime, kaip vėjas pakelia, suka, neša medžių lapus. O kiek rūpesčių jis pridaro kiemsargiui, ką tik sugrėbusiam medžių lapus! Ir patys pabūkime vėju. Pasiauskime lapų krūvoje, pasimėtykime lapais, pasivoliokime juose.

Vieni vėjo darbai būna naudingi: išdžiūva skalbiniai, balutės po lietaus... (sušlapinkime nosinaitę ir ją pakabinkime

vėjyje – stebėkime, patirkime tai su vaikais), o kiti – žalingi: stiprus vėjas išverčia medžius, sugriauna namus... (parodykime vėjo sugriautų namų nuotraukų). Vėjas mus vėsina karštą dieną (atsistokime karštą dieną: kojos – plačiai, rankos – į šalis; ar jaučiame vėjelį?) ir šaldo šaltą dieną (esant minusinei temperatūrai ir stipriam vėjui, jutiminė temperatūra būna keliais laipsniais žemesnė).

Lauko erdvėse, kieme paliktus daiktus vėjas kartais apverčia. Kas kaltas? (Priežastis ir padarinys: palikome, nors nereikėjo palikti.)

Kaip apsaugoti nuo vėjo? (Nusisukti, šiltai apsirengti.) O kodėl paukščiai atsisuka prieš vėją? (Stebėkime ant medžio šakos tupintį paukštį. Vėjas jų kūną „apibėga“, priešingu atveju – pašiauštu plunksnas ir paukščiams būtų šalta.)

Imkime ir sugaukime vėją! Išbėkime į lauką su plastikiniais maišeliais. Bėkime prieš vėją. Ar maišelis išsipūtė? Jame yra vėjas (oras)!

ŽAIDŽIU SU VĖJU

Reikiamos priemonės: plastikinis indo dangtelis, 3 juostelės, lipni juosta, žirkklės.

Plastikiniame dangtelyje įpjaukime 3 plyšius (tai atlieka suaugusysis). Į juos įsprauskime juosteles ir pritvirtinkime lipnia juosta.

Dabar saugiai bėgiokime, o įvairiaspalvės juostelės plaikstysis vėjyje. Galime pakabinti ant medžio šakos. Galėsime stebėti, kaip juostelės plaikstosi vėjyje.

Juosteles galime rišti ir ant apyrankės. Taip vaikui bus patogiu įsitverti rankute.

VĖJO VARPELIAI

Pasiklausykime, kaip skamba vėjo varpeliai, sužadinti vėjo gūsiu (vėjo varpeliai gali kabėti ne tik grupėje, bet ir lauke, pvz., šalia lauko grupės, kitos erdvės).

Subtilus vėjo varpelių skambėjimas atpalaiduoja, sukuria meditacinę nuotaiką, padeda susitelkti veiklai, kūrybai.

BALTAS PŪKAS

Kai nužydi kiaulpienė, jos graižas atrodo kaip koks pūkas. Tai kiaulpienės vaisiai. Juose yra sėklos su „parašiotais“.

Padeklamuokite ketureilį: *Augo pievoj balioniukas / Balioniuko baltas pūkas / Štai vėjelis, skrenda pūkas / Kurgi dingo balioniukas?*

Apžiūrėkime kiaulpienės vaisius, bandykime juos nupūsti.

Tai kas išnešioja kiaulpienės vaisius su sėklomis?

„PAKILO VĖJAS“

Patys sukurkime vėją ir patirkime oro judėjimą.

1. Paimkime popieriaus lapą. Jį suplėšykime į daugybę smulkių skiaučių. Skiauteles sudėkime į skaidrius plastikinius maišelius. Į kiekvieną maišelį įdėkime po kokteilių šiaudelį. Maišelį kartu su šiaudeliu suspauskime ranka. Pro šiaudelį burna į vidų pūskime orą. Ką daro popieriaus skiautelės? Juda, sukasi ratu. Kodėl? *(Iš burnos į maišelį patekęs oras yra šiltas, juda, jis judina ir lengvas popieriaus skiauteles.)*
2. Popieriaus skiauteles suberkime į balioną (galime naudoti plačiakaklį piltuvą). Balioną pripūskime pompa. Kodėl su kiekvienu pūstelėjimu kylantis oro gūsis pakelia visas popieriaus skiauteles? Įsivaizduokime, kad popieriaus skiautelės – tai snaigės. Pūskime intensyviau. Kilo tikra pūga! Taigi, pūsdami judiname orą. Vėjas – tai oro judėjimas. Kuo stipresnis vėjas, tuo stipriau juda popieriaus skiautelės.

SILPNAS IR STIPRUS

Patirkime, kad vėjai gali būti skirtingi. Nuo stiprumo priklauso, kokius daiktus jie išjudina, pakelia.

1. Ant stalo sudėkime kokių dešimt įvairių daiktų (mašinytę, kamuoliuką, plunksną, popieriaus gniužuliuką ...). Įjunkime plaukų džiovintuvą. Nustatykite mažiausio greičio padėtį. Stebėkime, kurie daiktai juda.
2. Nustatykite didesnio greičio padėtį. Ar dabar vėjas išjudino daugiau daiktų?
3. Reguluodami džiovintuvo temperatūros nustatymo funkcijas, patirkime šaltą ir šiltą vėją.

Plėtotė. Jei jau naudojame plaukų džiovintuvą, juo išdžiovinkime išskalbtus lėlės drabužėlius.

Išlankstykite laivelį. Į dubenį pripilkite vandens ir įdėkite laivelį. Pūskime. Ar laivelis plaukia?

Vėjas padeda plaukti burlaiviams, skristi oro balionams. Tačiau leidžiantis parašiotu stiprus vėjas sukeltų didžiausią problemą. Stiprūs vėjai gali apversti laivą, parašiotą nublokšti į jūrą ir pan.

Kelis kartus pakilnokime parašiotą. Vėjas parašiotą išpučia, tačiau audiniu mojuoti nėra lengva (jaučiame oro pasipriešinimą).

Vaikai dažnai girdi žodžius *lova, vonia, vanduo*. O ar jie žino, kas yra vėjas? Pedagogo užduotis – sudominti vaikus vėju. Žinoma, kartais vėjas pridaro daug žalos, tačiau dažniausiai jo darbai yra geri. Vėjas svarbus žemės ūkiui, transportui, sveikatai, civilinei saugai. Jis geba išsklaidyti oro taršą.

Vėjas – tai oro judėjimas. Jis turi greitį ir kryptį. Pažintis su vėju ir jo tyrinėjimas vaikams sukels jaudulį ir entuziazmą.

KAJ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas valdo emocijas, laukdamas vienos ar kitos priemonės arba jomis dalydamasis su draugais? Ar reaguoja į pedagogo veido išraišką, balso intonaciją? (4)
- Ar laikosi susitarimų? Ar reaguoja į suaugusiojo prašymus? (4)
- Ar tyrinėdamas vėją vaikas yra susidomėjęs, entuziastingas, nusiteikęs patirti nuotykių? Ar žino veiklose naudojamų priemonių paskirtį? (10)
- Ar sutelkia dėmesį į veiklai naudojamus daiktus, vėjo keliamus garsus? Ar atpažįsta, išskiria juos iš kitų? (10)
- Ar vaikas džiaugiasi savo atradimais, kūryba? Ar patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų? (15)
- Ar vaikas atsakingai elgiasi su nepažįstamais daiktais? Ar rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl taip veikia, vyksta? (15)
- Ar nori patirti naujų įspūdžių? Ar stebi, mėgdžioja, klausia? (18)
- Ar veikia spontaniškai, ar stebi ir bando? Ar klausinėja, modeliuoja savo veiksmus? Ar džiaugiasi tuo, ko išmoko? (18)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

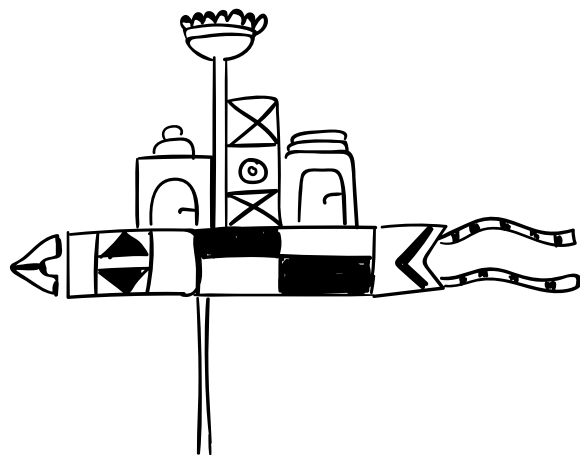
Ši tema orientuota į aktyvią veiklą lauke. Būtina iš anksto pasirūpinti tinkama apranga. Skirtingais metų laikais susitikimas su vėju bus kitoks. Reikia tai patirti. Veiklos nėra monotoniškos, todėl anksčiau ar vėliau vaikai tikrai išeis iš stebėtojo vaidmens ir įsitrauks, patirs daug teigiamų emocijų. Pedagogas turėtų aktyvinti, daugiau kalbėti apie tai, ką jis daro, kodėl taip daro, kurti dialogą su vaikais.

NAUDINGOS NUORODOS

Vėjas suka
malūną (1.58):

„Du šalti vėjai“. Latvių
liaudies pasaka (3.17):

7

SKYLUČIŲ TYRINĖ- JIMAS

2. FIZINIS AKTYVUMAS. 2 žingsnis: pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdama jį pirštais [...]. 3 žingsnis: geriau derina akies – rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas.

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 2 žingsnis: žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami. 3 žingsnis: atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių [...] daiktų, domisi jais. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Dalyvauja prižiūrint augalus.

11. SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS. 2 žingsnis: supranta, ką reiškia *vienas, dar vienas, du, daug*. Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą [...]. 3 žingsnis: skiria žodžius: *mažai (vienas, du) ir daug*. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: *didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi* ir pan.

15. TYRINĖJIMAS. 2 žingsnis: stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. 3 žingsnis: atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl taip veikia, vyksta.

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

- Kas tai yra skylutė?
- Kokie daiktai yra skylėti?
- Ar mūsų grupėje yra skylėtų daiktų?
- Kaip „draugauja“ skirtingi daiktai?
- Kam daiktuose reikalingos skylutės?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

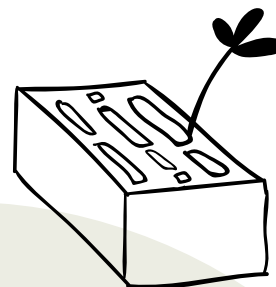
Vaikai tyrinėja popieriaus tūtą, pasižiūri pro jos angą. Ką pavyksta pamatyti pro tūtos skylutę? Pakvieskime vaikus paieškoti daugiau daiktų su skylutėmis ir jas patyrinėti, pritaikyti įvairioms veikloms.

Sąvokos: *didelis – mažas, ilgas – trumpas, plonas – storas, daug – mažai, telpa – netelpa, pilnas – tuščias; kopijavimas, komponavimas, seka, ritmas, srovė.*

Plyta su skylutėmis, šakelės, pagaliukai, žydinčios šakelės, šakelės su lapais, narcizai, plunksnos ar pan.; makaronai su skylutėmis, medžio ripkos su skylėmis, batraiščiai (virvutės, juostelės ar siūlai); kartono lapas, storesni medžių lapai, skylamušis; medžių lapai, iešmeliai, sausi pusryčiai; plastikinis butelis, žirkklės, ylos (tik suaugusiesiems!), vanduo; kiaurasamčiai, dirbtinės gėlės, pypkės valikliai; vazonėlis, šiek tiek žemės, gėlė, vanduo; varžtai, veržlės, lenta.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Šiuose daiktuose yra skylių!
Ar visos skylutės vienodos?
Ką su jomis daryti?

PLYTOS SKYLUTĖS

Nustebinkite vaiką: šioje plytoje yra skylė!
Daug skylių!

Leiskime vaikui apžiūrėti plytą, skylutes, skirkime laiko joms patyrinėti.

Šalia padėkime įvairių natūralių medžiagų: šakelių, pagaliukų... Vieni jų turėtų būti ilgesni, kiti – trumpesni, storesni ir pan.

Stebėkime, kaip vaikas naudoja skirtingas medžiagas, ką įkiša į plytos skylutes. Vieni daiktai turėtų tilpti į skylutes, o kiti – ne. Vaikas tai atras pats. Tad dalį priemonių atmes.

Pasiūlykime ne tik sausų šakelių, bet ir žydinčių augalų, pavyzdžiui, porą kiaulpienių, narcizų žiedų. Vaikas žiedus ims komponuoti su lapais, šakelėmis. Bus įdomiau, jei žiedai skirsis pagal formą, spalvą.

Naudokime ne tik augalinę medžiagą – pasitelkime plunksnas, kempines, kerpėmis apaugusias sausas šakeles, akmenukus. Juk kuo įvairesnę medžiagą panaudosime, tuo bus įdomiau.

Vienoje plytos skylių eilėje galime sudėlioti tokią seką: šakelė, narcizo žiedas ir vėl šakelė. Paprašykime, kad vaikas tą patį atkartotų kitoje eilutėje. Ar pavyks nukopijuoti?

SKYLUTĖS IR VIRVUTĖS

Daiktų su skylutėmis, pavyzdžiui, makaronų, tikrai rasime, o kitus, kad tiktų šiai veiklai, teks paruošti – išgręžti ar skylamušiu išmušti skylutes.

Vaikas taip susipažįsta su natūraliomis medžiagomis. Verdamas batraištį ar siūlą, patiria, kurie makaronai, žievės yra lygūs, o kurie – grublėti; kuri mediena yra švelni, o kuri – šiurkšti; kuris lapas kietas, o kuris – minkštas.

Kartu galėsime ugdyti dydžio ir ilgio sampratą: mažas – didelis; ilgas – trumpas.

Paimkime kartono, storo spalvoto popieriaus lapų ir juose išmušę skylės, pasiūlykime vaikui suvarstyti. Veikla ta pati, bet susipažinsime su kita medžiaga.

TAIP PAT SKYLUTĖS

Paimkime skaidrių plastikinių butelių. Nupjaukime jų viršutinę dalį (tai padaro suaugusieji!).

Dugne padarykime 5–6 skylutes. Būtų gerai, kad jos būtų skirtingų skersmenų. Vaikas matys, kad iš tokio indo vanduo bėga skirtingomis srovėmis. Per kurią skylutę išbėga daugiausia vandens?

Vaikui tai bus dar vienas susitikimas su sąvokomis: *pilnas, tuščias, didelis, mažas* ir pan.

Komponuodami galime naudoti kiaurasamčius. Čia vėl tiks bet kas, kas yra po ranka. Galima paieškoti ir įvairesnių medžiagų, pavyzdžiui, dirbtinių gėlių, pyпкиų valiklių ir pan. Gal pypkės valiklis bus vikšrelis, landžiojantis pro lapo skylutes?

VAZONĖLIO SKYLUTĖS PASLAPTIS

Apžiūrėkime vazonėlį. Suraskime skylutes. Kam jos reikalingos? O gal jame tėra viena skylutė? (Sąvokos: *vienas, kelios, daug.*)

Į vazonėlį pripilkime žemės. Paskui pilkime vandens. Pro skylutę ims lašėti vanduo. Vadinasi, skylutė reikalinga vandeniui išbėgti. Laistydami sudrėkiname žemę, o vandens perteklius neberekalingas, todėl išbėga pro skylutę.

Seniai nepersodintos kambarinės gėlės kartais pro vazonėlio skylutes išleidžia šaknis, taigi dabar augalai patys gali „pasiimti“ vandens. Jei auginsime tokį augalą, vaikai galės stebėti ir įsitikinti, kad vandens inde vis mažėja.

KAS KAM TINKA?

Įsigykime skirtingo ilgio ir skersmens, skirtingo sriegio žingsnio varžtų su veržlėmis. Varžtus įmontuokime lentoje.

Leiskime vaikui patikrinti, ar skiriasi veržlių skylučių dydžiai. Kiekvienam varžtui reikės surasti tinkamą veržlę.

Atlikdamas šią veiklą, vaikas ugdomi ne tik dydžio suvokimą, bet ir kantrybę. Atrodo, paprasta, bet kartu ir sudėtinga: veržlės turėtų tikti visiems varžtams, bet netinka...

DVIEJŲ SKIRTINGŲ DAIKTŲ „DRAUGYSTĖ“

Iešmelį ar nusmailintą šakelę įbeskime į žemę. Prisirinkime įvairių lapų ir suverkime juos ant iešmelio. Prieš tai kiekviename lape reikės pradurti skylutę.

Galime derinti lapų spalvas: žalias – geltonas – žalias – geltonas. Bet kad tai padarytum, reikia pradurti skylutę. Būkime budrūs, įsitinkime, kad vaikai susitelkia į veiklą ir dirba saugiai.

Atlikdamas šią veiklą, vaikas ugdomi kūrybingumą. Perpranta iešmelio (pagaliuko) ir lapo „dialogą“. Vaikas kuria. Kartu tai yra ritmo pajutimo pradžiamokslis.

Iešmelis gali „draugauti“ ir su javiniais, riestainiais, kitais skylėtais daiktais. Ant iešmelio verdamas kakavinius ir vanilinius sausius pusryčius, vaikas taip pat galės ugdytis ritmo pojūtį.

DAIKTAI SU SKYLUTĖMIS

Apsidairykime aplinkui ir vaikams pasiūlykime rasti daiktų su skylutėmis.

Rastus daiktus naudokime pagal paskirtį: padrožkime pieštuką, užsimaukime žiedą, užsekime sago, puodeliu ir indu su skylutėmis pasemkime vandens ir pan. Aptarkime, kas buvo sunku, o kas – lengva.

Paimkime batų ar kitokių dėžių. Padarykime įvairaus dydžio skylučių, į kurias vaikas galėtų komponuoti žievę, kankorėžius, šakeles. Jei neturime gamtinės medžiagos, gal į dėžes pro įvairaus dydžio skylutes mesime skirtingus kamuoliukus ar skirtingo dydžio dangtelius.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

- Mūsų dirbiniai – su skylutėmis! Iš plastilino ar modelino padarykime „riestainių“. Gabaliuką plastilino ar modelino pradurkime pagaliuku.
- Paragaukime ementalio sūrio su skylutėmis.
- Pasikalbėkime apie dantukus. Juos skauda, jei yra skylučių.
- Skylamušiais padarykime įvairių formų (gėlės, drugelio, širdelės ir pan.) skylučių.
- Įsigykime palapinių, pasisiūdinkime patiesaliukų su skylėmis (landomis).
- Pritaikykime sportinį inventorių: tunelius, lankus.

Kartais į įvairių daiktų skylutes telpa tik pirštukas (nerta servetėlė, prairusi kojine, skylėta plyta ir pan.), keli pirštai (megztinio kilpa), kumštis, ranka (striukės rankovė) ar koja (kelnės, kojine).

Aplinkoje paieškokime įvairiausių daiktų su skylėmis. Dvimečiai–trimečiai labai pastabūs. Jie pastebi skylės medžio kamiene, ypač tas, kurios yra netoli žemės. Jie atkreipia dėmesį, kad ir inkilėlis turi skylę. Smalsu, kam reikalinga ta skylutė. Būtų pravartu kokį inkilėlį nupirkti ar pagaminti kartu su tėveliais ir leisti vaikams jį apžiūrėti. Pavasarį galėtume inkilėlį iškelti ir laukti, kol kas nors jame apsigyvens. Taip ugdytume aplinkosaugines nuostatas. Vaikščiodami kieme vaikai gali rasti ir vynuoginės sraigės kriauklę, kuri taip pat turi skylę.

O buityje turime dar daugiau „skylėtų“ daiktų! Naudokime ir metalinius daiktus. Kartais paprasčiausių me-

talinių daiktų, esančių šalia, nepritai- kome, nes vis baiminamės, mano- me, kad tai nesaugu. Saugiai elgtis išmokstama.

O gal kam nors jau įvėrė auskarus ir ausyse yra pradurtos skylutės?

Rasime daug idėjų skylutėms tyrinėti. Pavyzdžiui, tualetinio popieriaus ar popierinio rankšluosčio ritinėlis gali tapti monokliu. O jei suklijuosime du ritinėlius, turėsime žiūronus.

Skylučių tyrinėjimas – puikus smul- kiosios motorikos įgūdžių lavinimas. Juk ankstyvieji smulkiosios motori- kos įgūdžiai būtini ankstyvojo rašymo gebėjimams ugdyti. Kokią dar naudą teikia šios veiklos? Jos leidžia vai- kams rūšiuoti ir derinti daiktus pagal paprastus kriterijus. Vaikai išmoksta ar įtvirtina daug sąvokų: *mažas – di- delis, ilgas – trumpas, storas – plonas; telpa – netelpa* ir pan. Pajunta buvi- mą apribotoje (dėžėje, manieže) ir laisvoje erdvėje.

KAŲ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar vaikas pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais? (2)
- Ar derina akies – rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, verdamas ant virvutės sagas, landžiodamas žaidimų tuneliais ir pan.? (2)
- Ar sutelkia dėmesį į tyrinėjamus daiktus, atlieka veiklas pažindamas skylučių paskirtį? (10)
- Ar atpažįsta ir pavadina kai kuriuos daiktus, domisi jais? Ar, pavyzdžiui, vazonėlį sieja su augalais, jų auginimu? (10)
- Ar supranta, ką reiškia žodžiai *vienas, dar vienas, du, daug*? Ar žaisdamas stengiasi rasti reikiamo dydžio ar spalvos daiktą? (11)
- Ar skiria žodžius *mažai (vienas, du) ir daug*? Ar supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: *didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi* ir pan.? (11)
- Ar vaikas stebi, kas vyksta aplinkui? Ar jis rodo kitiems, ką pavyko padaryti? Ar džiaugiasi savo atradimais, kūryba? (15)
- Ar atsargiai ir atsakingai elgiasi su naudojamais daiktais? Ar aiškinasi, kaip jie veikia, kokia jų paskirtis? (15)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Šiose veiklose bus naudojama daug daiktų su skylutėmis. Vaikai, įkišę pirštuką į skylutę ir neatsargiai ar skubiai iš jos traukdami, gali pajusti skausmą, išsigąsti. Nuraminkime, išbandykime dar kartą drauge. Ir viskas... Įkišti pirštuką į skylutę yra saugu. Žinoma, visi daiktai turėtų būti saugūs, skylutės – neaštriais kraštais.

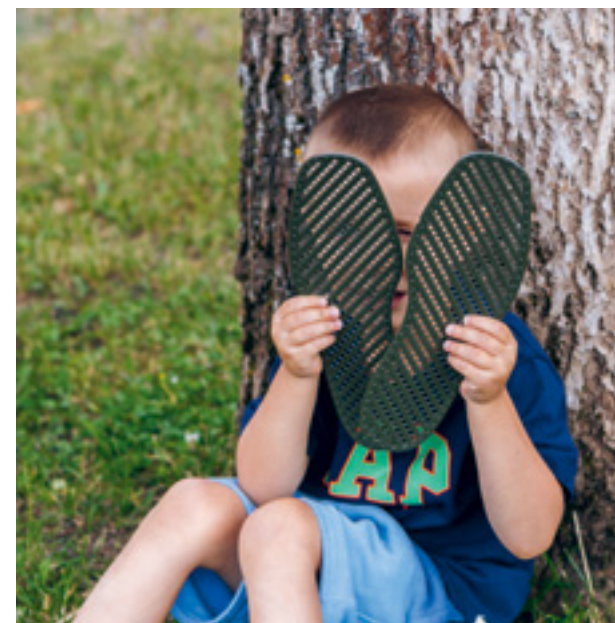
Stebėkime, kaip vaikai įsitraukia, veikia. Vieni jau pradžioje susidomės, kiti lūkuriuos, ir susidomėjimas ateis palengva. Leiskime vaikui išlikti savimi. Būdamas stebėtoju, jis irgi kai ką atranda. O gal padės tai, kad dirbsite, tyrinėsite drauge?

NAUDINGOS NUORODOS

Knygos vaikams:

Daug linksmų gyvūnų. Pirmoji pirštukų žaidimų knyga. Presvika, 2020.

Žaidimas. Virvutės ir skylutės. Granna, 2017.

8

GAMTOS RADINIŲ KRAITELĖ

10. APLINKOS PAŽINIMAS. 2 žingsnis: stebi ir atpažįsta savo artimiausią aplinką. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi. 3 žingsnis: atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais.

15. TYRINĖJIMAS. 2 žingsnis: stengiasi išbandyti daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. 3 žingsnis: atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl taip veikia, vyksta.

16. PROBLEMŲ SPRENDIMAS. 2 žingsnis: susidūręs su sudėtinga veikla (pvz., daiktų grupavimu, klasifikavimu) stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų taikomus būdus [...]. 3 žingsnis: drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų padarinius. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.

17. KŪRYBIŠKUMAS. 2 žingsnis: atranda naujus veiksmus ir taiko juos tyrinėdamas daiktus. 3 žingsnis: artimiausioje įprastoje aplinkoje atranda vis naujų dalykų. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama.

PASIEKIMAI

VIETA:
vidaus ar
lauko erdvė

FORMA:
tyrinėjimo
laboratorija

Sąvokos: *grupavimas, klasifikavimas; panašumas – skirtumas; gamtos radiniai.*

Pintinėlės, spalvotų didesnių gummyčių rinkiniai arba stori įvairių spalvų siūlai, spalvotos virvelės; lupos, tyrinėjimų stalas.

- Kas tie gamtos radiniai?
- Ką daryti su pintinėlėje esančiais daiktais?
- Kaip grupuoti daiktus?

ĮTRAUKIANTIS KONTEKSTAS

Vaikai vaikštinėja po darželio teritoriją ir į pintinėles renka įvairius gamtos daiktus. Vėliau savo radinius sudeda į didžiąją gamtos radinių pintinę.

ĮKVEPIANTIS IŠŠŪKIS

Pintinėje daug netvarkos. Kokie įvairūs ir skirtingi yra gamtos daiktai! Pabandykime šiuos daiktus geriau pažinti ir juos sutvarkyti, t. y. sugrupuoti, suklasifikuoti.

GAMTOS DAIKTŲ „MEDŽIOKLĖ“

Išdalykime vaikams pintinėles ir eikime pasivaikščioti. Paprašykime į pintinėles dėti smulkius gamtos daiktus. Pradžioje vaikai deda bet ką, nes nori, kad jų pintinėlės būtų kuo pilnesnės. Tačiau dažniau atlikdami panašias veiklas, įpranta ieškoti kuo įvairesnių, nesikartojančių gamtos daiktų.

Vieną kartą gamtos daiktų paieškai galbūt skirsime tiek laiko, kiek būsime lauke, kitą kartą – kol pamažu nueisime iki darželio tvoros ir grįšime atgal. Trečią kartą galbūt vaikai patys nuspręs, kurį darželio teritorijos kampą ištyrinėti.

SURASTŲ DAIKTŲ EKSPONAVIMAS

Suneštus daiktus išdėliokime ant šaligatvio plytelių, laiptų ar aikštelėje. Prastesniu oru tai galime padaryti pavėsinėje ar parsinešti į grupę.

Pradžioje gal tik išdėliosime savo radinius ir jais pasidžiaugsime, o kitą kartą jau bandykime grupuoti, kas kur tinka: šakelės, žievės gabaliukai, lapeliai, žiedai, akmenukai ir t. t.

Gamtos radinius galime eksponuoti ant didelio veidrodžio. Turėsime daugiau informacijos apie tiriamus objektus.

RADINIŲ GRUPAVIMAS

Radinius grupuokime pagal spalvas. Daiktus, kurie turi geltonos spalvos, apveskime geltonu siūlu ar gumele, baltus – baltu ir t. t. Paskui visus geltonus, baltus ar žalius daiktus galėsime sudėti atskirai.

Grupuokime pagal dydį. Atskirkime visus lapus, išrinkime visas giles ir pan.

RADINIŲ STALAS

Įsirenkime radinių stalą. Čia palikę savo radinius, juos galėsime tyrinėti ir kitą dieną. O tuos radinius, kurie iki kitos dienos nuvystę, pamerkime į vandenį.

RANKYČIŲ MASAŽAS

Surinktas giles, kaštonų sėklas ar kankorėžius naudokime smulkiajai motorikai lavinti: ridenkime giles, kaštonus, kankorėžius, juos apčiupinėkime visais pirštukais, pavoliokime tarp delnų, ridenkime ant stalo. Nuskabykime smulčiausius žiedelius ar lapelius... Tegul tik dirba pirštukai.

VEIKLOS PLĖTOJIMAS

Vaikų atnešti gamtos daiktai ugdo jų kūrybingumą, daugelį kitų gebėjimų.

Rastas įvairias šakeles paverskime įvairiais personažais (žr. 1 temą). Tam tereikia plastikinių akelių, siūlų, audinio atraizų. O dabar pasakokime, vaidinkime...

Vaikams matant pabandykime padaryti medžių lapų koliažą. Rezultatas juos tikrai pradžiugins. Tuomet ir patys drąsiau kurs, eksperimentuos.

Ant pastato sienos pakabinkime lipnią plėvelę. Kvieskime vaikus ant jos klijuoti savo parsineštus lapus.

Grupavimo įgūdžiai pradeda formuotis dar kūdikystėje. Tarkime, vaikas pradeda verkti, ir šeimos nariai skirtingai į tai reaguoja. Vaikas greitai supranta, kada verkti naudingiau, norint kažką gauti. Taip savarankiškai imama suvokti panašumo ir skirtumo sąvokas. Šių sąvokų suvokimas – tai pirmieji vaiko žingsniai į grupavimą ir klasifikavimą, vėliau to mokomasi matematikoje, pažįstant aplinką.

Grupavimas – tai galimybė nustatyti rinkinyje esančių daiktų panašumus ir skirtumus, juos sugrupuoti pagal tam tikrus požymius ir tas grupes pavadinti. Atlikdami šias veiklas, vaikai ugdomi pažinimo įgūdžius, mokosi išdėstyti ir klasifikuoti savo radinius, liesdami, apžiūrėdami, užuosdami, ragaudami, klausydamiesi ir tyrinėdami savo aplinkos daiktų fizines savybes.

Darželių teritorijoje dažnai auga spygliuočiai medžiai. Šių medžių žievė, spygliai, kankorėžiai labai tinka vaikų veikloms. Eglę ir pušį pedagogai paprastai pažįsta ir skiria, tačiau maumedžio, pocūgės dažnas neatpažįsta. Spygliuočiai medžiai, išskyrus maumedį, savo lapus – spyglius – išlaiko kelerius metus, meta juos tik dalimis kas keleri metai, todėl vadinami visžaliais. Kai jau patys pažinsime, tai leiskime patirti ir vaikams.

Maumedžio kankorėžiai yra minkšti, 2–4 cm ilgio.

Pocūgės kankorėžių sėklažvyniai yra ilgi, triskiaučiai, išlindę kaip liežuvėliai.

Eglės kankorėžiai yra ilgi, 10–11 cm ilgio, kaip ritinėliai, subręsta per 1 metus.

Pušies kankorėžiai yra kieti, sumedėję, 3–7 cm ilgio, subręsta per 1,5 metų.

Gamtos radinių įvairovė – didžiulė. Tai yra: akmenukai; smėlis; vanduo; dirvožemis; plunksnos; kriauklės; pagaliukai; medžių žievė; medžių ir krūmų šakelės, pumpurai, lapai, žiedai; kaštonų sėklos; ažuolų gilės, klevų sparnavaisiai; pušų, eglių, pociūgių, maumedžių kankorėžiai; riešutų kevalai; eglių ir pušų spygliai; javų šiaudai ir grūdai; samanės, kerpės, kempinės, kepurėtieji grybai ir pan.

Kodėl ugdymo reikmėms verta naudoti gamtinę medžiagą? Visų pirma, tai nieko nekainuoja. Antra, moko vaikus pastebėti daikto požymius (spalvą, formą, tekstūrą, dydį, kitas ypatybes). Trečia, vaikas per šiuos daiktus užmezga glaudesnę ryšį su gamta; lavina gamtamokslinį žodyną (*plunksna, kriauklė, žiedas* ir pan.). Ketvirta, ugdo supratimą, kad užsiėmimą galima rasti bet kur ir pasinaudoti tuo, kas yra aplinkui. Penkta, gamtinė medžiaga skatina vaikų kūrybingumą.

Norint į pintinėles dėti smėlį ar dirvožemį, reikėtų pasiruošti nedidelių uždaromų dėžučių, o vandeniui – nedidelių užsukamų buteliukų (geriausia – permatomų, skaidraus plastiko). Kitaip sušlaps ir susiteps kiti į pintinėles sudėti gamtos radiniai.

KAJ STEBĖTI IR VERTINTI?

- Ar aplinkoje vaikas randa gamtos radinių? Ar pažįsta ir pavadina kai kuriuos radinius? (10)
- Ar sutelkia dėmesį į tyrinėjamus daiktus? (10)
- Ar vaikas stebi, ką tyrinėja kiti? Ar jis rodo kitiems, ką pavyko padaryti? Ar džiaugiasi savo atradimais, kūryba? (15)
- Ar vaikas atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais? Ar bando radinius grupuoti pagal požymius, pavyzdžiui, spalvą? (15)
- Ar susidūręs su sudėtinga veikla (pvz., daiktų grupavimu, klasifikavimu) stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti, ir išbando jų taikomus būdus? (16)
- Ar imasi sudėtingos veiklos? Ar bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų padarinius? Ar nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą? (16)
- Ar ieško naujų veiksmų ir taiko juos daiktams tyrinėti? (17)
- Ar naudodamas gamtos radinius kuria, pasakoja? (17)

KAIP PRITAIKYTI VEIKLĄ VAIKŲ ĮVAIROVEI?

Gamtos daiktų paieška – tai aktyvi veikla lauke. Jai būtina tinkamai apsirengti. Vaikai daug laiko praleis gamtoje, todėl gali pargriūti, sušlapti, išsitepti. Būkime tam pasirengę. Ši veikla paprastai vaikus įtraukia, jie užsimiršta, laikas jiems neprailgsta. Tik palaikykime jų entuziazmą, sugalvokime, kokių veiklų vaikams pasiūlysim, kad gamtos radinius kuo geriau panaudotume ugdymui.

Vaikas gali nusiminti, jei neras gamtos radinių arba jų ras nedaug. Savo krepšelio turinį dažnas lygina su draugo. Parodykime, padėkime, leiskime patirti, kad aplinkui yra daug gamtos daiktų. Skatinkime vaikus dalytis gamtos radiniais, drauge atlikti tolimesnes veiklas. Bandykime įtraukti visus – tegul grupuoja, lygina, kuria.

NAUDINGOS NUORODOS

Knygos vaikams:

Minna Lacey. *Gamtos knyga. Usborne ūkio pasakaitės*. Alma littera, 2011.

Emilia Dziubak. *Metai miške*. Jūsų Flintas, 2016.

ŽAISMĖ IR ATRADIMAI

Rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo pedagogui sudaro:

- Vadovas pedagogui
- *Pakylėta kasdienybė* (iki 6 m.)

I RINKINYS (iki 3 m.)

- *Judantys laiptai*
- „Aš“ pasaulis
- *Smėlio dėžė*
- *Kalbos spintelė*
- **Atradimų takelis**
- *Korys*
- *Puodų orkestras*
- *Medžiagų dialogai*

II RINKINYS (3–6 m.)

- *Judantis pasaulis*
 - „Aš“ – matomas ir nematomas
 - *Kalbos ir knygos gelmė*
 - *Žalioji pieštukas*
 - *Energijos upė*
 - *Dėlionių kilimas*
 - *Pasaulis be sienų*
 - *Kūrybiniai dialogai*
 - *Mokymosi veidrodis*
 - *Realybių žaismė*
- Priedai knygelėms: *Judantys laiptai*, „Aš“ pasaulis, *Korys*, *Judantis pasaulis*, „Aš“ – matomas ir nematomas, *Žalioji pieštukas*, *Energijos upė*, *Dėlionių kilimas*, *Mokymosi veidrodis*, *Realybių žaismė*.

Aplinkos pažinimas prasideda nuo vaiko smalsumo. Klausimai, kuriuos užduoda pedagogas, ir vaiko stebėjimai sukuria atradimų atmosferą. Nebijokime vaiko klausinėti (pavyzdžiui: „Kas nutiks, jei...?“; „Kaip manai, ar...?“), skatinkime jį mąstyti. Šio amžiaus vaikai su aplinka susipažįsta bandydami ir klysdami. Jiems reikia laiko eksperimentuoti, išbandyti įvairius dalykus ir savarankiškai mąstyti. Duokime vaikui laiko ir erdvės, kad jis galėtų sėkmingai keliauti atradimų takeliu.